ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 108, Eylül 2020, s. 154-163

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.44630>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
29.06.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.09.2020

Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY

Amasya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
ilknur.ay@amasya.edu.tr

YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN “BİR BAŞKA TEPEDEN” ADLI ŞİİRİNDE ESTETİK İLETİŞİM

Öz

Estetik bir oluşum olan şiirde, şairin odaklandığı, dikkatini yönelttiği bir nesnesi ve onun nitelikleri yanında yine sanatçının ona dair belli bir algısı ve tasarımı mevcuttur. Dolayısıyla, şiirin oluşum sürecinde şair ve nesnesi arasında estetik bir iletişim söz konusudur. Zira, şiirde anlatılan kavram ya da nesnenin geri planında şairin algısı bulunur. Şair, estetik iletişim neticesinde kendisinde oluşan estetik yargısını şiirine taşıırken anlam yüklediği ses ve imge gibi unsurlardan faydalanır ve bunu estetik bir tasarım hâlinde ortaya koyar. Bundan sonra da artık okur ile eser arasında estetik bir iletişim oluşur. Biz de bu çalışmada Yahya Kemâl Beyatlı'nın İstanbul'a dair bakış açısına ve bunun şiirsel bir formda sunuşuna şahit olduğumuz “Bir Başka Tepeden” adlı şiirinde bu estetik iletişimin mahiyetini ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Şiir, Süje, obje, estetik değer, estetik yargı, estetik iletişim, Yahya Kemâl Beyatlı, “Bir Başka Tepeden”.

AESTHETIC COMMUNICATION IN YAHYA KEMÂL BEYATLI'S POEM "FROM ANOTHER HILL"

Abstract

In the poetry, which is an aesthetic formation, besides the qualities of the object that the poet cares about, there is also the perception of the artist. Therefore, during the formation process of poetry, there is an aesthetic communication between the poet and his object. Because, in the background of the concept or object described in poetry, there is the perception of the poet. After the aesthetic communication, the poet uses the sound and the image to carry his aesthetic judgment to his poetry and puts it in an aesthetic design. After that, an aesthetic communication occurs between the reader and the work. In this study, we tried to reveal the characteristic of this aesthetic communication in the poem "From Another Hill" which we witnessed Yahya Kemâl Beyatlı's perspective on Istanbul.

Keywords: Poetry, Subject, object, aesthetic value, aesthetic attitude, aesthetic communication, Yahya Kemâl Beyatlı, "From Another Hill".

GİRİŞ

Edebî bir tür olan şiir, süje olan şairin obje karşısında aldığı tavrın bir yansıması, bir ürünüdür. Bu açıdan şair ve dikkatini yönelttiği nesne arasında estetik bir iletişimin varlığı söz konusudur. Bir şiirde ortaya çıkan duygu ve düşüncenin geri planındakiler de aslında şairin anlattığı nesne, mefhuma dair algı ve izlenimleridir.

Sanatçı, izlenimlerini, duyumsadıklarını sanat eserine dönüştürür, somut ve estetik bir yapı hâlinde ortaya koyar. Zaten, "kelime anlamı, 'duyumlar tarafından sezilen bilgi' olan 'estetik' (aistetike) (Fr. Esthetique; İng. Aesthetics; Alm. Aesthetik), Yunanca 'aisthesis' (duygu, duyum, duyulur algı) veya 'aisthanesthai' (duymak, duyu ile algılamak) kelimelerinden gelmektedir." (Çetişli, 2008: 60). Bu noktada estetiğin varlığı açısından özne-nesne ilişkisi önemlidir. Ancak "estetik varlığı, sadece, süje ve estetik obje elemanları belirlemez; onu meydana getiren bir varlık da estetik değer ya da güzeldir. Her estetik olay belli bir estetik değeri ortaya koymak ister." ve yine "süje-obje ilişkisi bir yargı hâlinde objektivleşir." (Tunalı, 2016: 21). "Sanat yaratışının aktı, obje olarak taklit, süje olarak ifâdedir." diyen Hilmi Ziya Ülken'e göre, "Burada obje sanat eserinin maddesi, duyu verileri (tabiat ve insan)dır. Süje sanat eserini yaratan ve zihinden ibaret olmayan ruhî faaliyet, hayalgücü ve sezgisiyle bütün şuur süresidir. Her sanat yaradışı bu ikisi arasında tam kaynaşmadan doğar." (Ülken, 1958: 182).

Sanat eseri estetik algının bir dışavurumudur. Bu açıdan öznenin estetik iletişimde önemli katkısı bulunur. Estetik özne, "nesnenin taşıyıcısı olduğu güzellik değerini algılayan, ondan etkilenmeden geçemeyen belli bir güzellik duyusuna, estetik beğeniye sahip olan bilinçli insan varlığı"dır. (Cevizci, 1999: 317). Estetik tavır ise, "insanın belli bir estetik değere sahip nesne ya da sanat eserlerine, sanatın bizatihi kendisine onun aslı değer ve algısal niteliklerine kıymet takdir edecek ve sonuçta estetik bir yaşantı içinde olacak şekilde yaklaşma imkânı veren, duruş ya da zihin hâli"dir. (Cevizci, 1999: 317). Dolayısıyla süjenin objeye belli bir estetik yaklaşım tarzı ve tavrı bulunur. Bu onun yaşam algısıyla, bakış açısıyla da bağlantılıdır. Takiyettin Mengüşoğlu'nun (2015: 323) da ifâde ettiği üzere "Sanat, hayatın her alanında aynı şeyi, yani insanı, insanın istemesini, niyetlerini, görüş tarzını, niteliğini, insanın dünya ile doğayla olan ilişkilerini dile getirir. Böylece sanatta kendisini gösteren, açığa çıkan, her zaman hayattır,

insandır.” Yine, “Estetik nesne estetikleştirilmiş nesnedir.” diyen Afşar Timuçin (2009: 64) de bunu şöyle açıklar:

“Bir nesnenin estetikleşmesi ya da daha doğrusu estetikleştirilmesi onun özel bir biçim alması demektir. Bakışım bir tür duygu yakınlığıyla bir nesneye bağlandığında onu kendisi olmaktan çıkarmaksızın ama bazen de iyiden iyiye dönüştürücü bir tutumla estetikleştirir. Estetikleşmiş nesne öznelleştirilmiş nesnedir. O hem nesnedir, kendi varoluş koşullarını sürdürür, hem de özneliliğin etkisiyle özelleşmiştir.” (Timuçin, 2009: 65).

Böylece, estetik nesnenin başlangıçta sahip olduğu kendi varlık değeri özne unsurunda farklılaşır, öznellik kazanır. Nesnenin belli bir değeri, niteliği ve anlamı bulunur, ancak iç dünyasından geçtiği özne yeniden daha farklı bir anlam bulur, yeni bir değer sahiplenir. Zaten, “Güzel, doğası gereği sabit ve değişmez bir bakış açısına izin veren bir ‘nesne’ değildir.” (Sütçü, 2018: 469). Estetik yargılar sanatçıdan sanatçıya değişir. Hilmi Ziya Ülken bunu, yani tabii güzellik ile sanatın güzelliği arasında ilişkiyi Kant’ın sanat felsefesinden söz ederken şöyle açıklar:

“Tabii güzellik yanında bir de sanatın güzelliği vardır. San’at güzelliğinin prensipi dehadır. Deha bize tabiat vergisidir. Sanatta güzelliği yaratan deha zihinle hayalgücü arasında tabiatın vücuda getirdiği şuur-dışı bir ahenkten doğmaktadır. Tabiat sanata kaidesini verir. Fakat bu kaide yumuşaktır, eğilip bükülmeye elverişlidir. Sanatın ibda’ları şuur-dışında (veya şuur - altında) cereyan eder. Dehanın ruhi halleri ifade eden melekesine Geist denir. Geist, bedii fikirleri ifade melekesidir. Bu suretle düşüncenin hür faaliyetinin uyandırdığı hayal tasavvurları meydana getirir. Şiir, hayalgücünün doğurduğu üstün sanat şeklidir.” (Ülken, 1958: 174).

Bir sanatçının kaleminden ortaya çıkan şiir, sanatkârın estetik algısının, ferdi duyuş tarzının şiirsel bir formda, bütünlükte somutlaşmış bir ifadesidir. Zira “sanat, kendisinin dışında var olan gerçekliği, kendine özgü bir tarzda yansıtır ve yorumlar.” (Pospelov, 2005: 44). Şair iç dünyasında oluşan estetik algıyı şiirleştirir. Bundan sonra da “bir yapı ve ifade biçimi kazanmış sanat eseri, kendisine özgü bir iletişim aracı” (Aktaş, 2009: 19) olarak karşımıza çıkar. Bu noktada şairin bu iletişim aracıyla hissediş tarzını okura da hissettirme becerisi önemlidir. Yahya Kemâl de “şiirin bir duygu meselesi olduğunu kavramış ve bunu eserleriyle göstermiş olan insandır.” (Kaplan, 2002: 223). Onun aynı zamanda bestelenmiş olan “Bir Başka Tepeden” şiiri de bunun örneklerinden birisidir. Biz de bu çalışmada onun İstanbul’a dair his ve düşüncelerini estetik bir şekilde şiirsel bir formda dile getirdiği söz konusu şiirinde bu estetik iletişimin ve tasarımın mahiyetine dair tespitlerimizi ortaya koymaya çalıştık.

1. “Bir Başka Tepeden” Adlı Şiirde Algı ve Anlatım

1. 1. Şiirde Estetik İletişim

Şiirin oluşumu sırasında estetik iletişim, şair ve nesnesi arasındaki ilişki ve bağı ifade eder. Zira, bir şiirde estetik iletişim sürecinin neticesinde estetik değerden de hareketle oluşan estetik bir tavrın sunumu yapılır. Dolayısıyla şairin karşısında öncelikle bir nesnesi vardır ve bu nesne

de kendisine özgü estetik niteliklere sahiptir. Sonrasında şairde estetik değer taşıyan nesneye dair ayrıca birtakım izlenim ve çağrışımlar oluşur:

Sanatçı, karşısındaki nesne ile arasında oluşan bağ ile birlikte “bu sürecin tabîi sonucu olarak ondan estetik bir haz alır ve sonunda onunla ilgili estetik bir yargıya varır. Söz konusu ilişkide, estetik obje/nesnenin derin yapısında içerdiği estetik değer/değerler, mutlak manada aktif bir rol oynar. Böyle bir estetik olguda ilk planda görülmeyen, ama önemi inkâr edilemeyecek bir başka fenomen daha vardır ki, o ‘sanatkâr’dır.” (Çetişli, 2008: 65). Bu iletişim sonrası sanatkârın varlığı ve duyguları da eserde hayat bulur ve sunulan eser açısından da eser ile okur arasındaki iletişime vesile olur, kaynaklık eder. Dolayısıyla, şiirin ilk aşamasında öncelikle süjede dikkatini yönelttiği nesneye yönelik bir izlenim, estetik bir algı oluşur. Sonrasında şair odaklandığı nesnesine dair izlenimlerini anlam yüklediği ses ve imgeler yardımıyla ortaya koyar. Bu aşamalar şöyle sıralanabilir:

- 1- Seçilen obje
- 2- Objenin kendisine has nitelikleri
- 3- Sanatçıda oluşan izlenimler ve çağrışımlar
- 4- Sunum ifâdesi

Sanatçı, tabîi güzelliklerden yola çıkar ancak kendisine özgü işleyiş tarzıyla izlenimlerini, duyumsadıklarını sanat eserine dönüştürür, somut bir şekilde ortaya koyar. “Bugünkü psikoloji ve felsefe şu hakikati keşfetmiştir: Bakılan bakana bağlıdır. Bakmasını bilen görür.” (Kaplan, 2000: 13). Şair de nesnesi üzerinde tefekkür eder bir nevi. Yorumlayıp değer yükler ona. Zira, “şiirin kaynağı insanın psikolojik dünyası ve ruhudur.” (Çetişli, 2010: 44). Bu açıdan “belirli nesne, olay ya da kişilerin bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler olan duygular da şiirsel gerçeğin oluşturucularındandır.” (İnce, 2011: 82). Yahya Kemâl de “Bir Başka Tepeden” adlı şiirinde İstanbul ve ruhu arasında bir yakınlık, bir ilgi kurar ve bu şehri kendi hisleriyle değerlendirir. Şiirin esasını da bu yönde şairin İstanbul manzarasına dair intibaları teşkil eder:

BİR BAŞKA TEPEDEN

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görülür dünyâda,
Lâkin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rû'yâda
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan. (Beyatlı, 2015: 12).

Yahya Kemâl'in şiirine seçtiği başlık, şairle baktığı nesnesi arasındaki mesafeyi ve bakış açısını da vurgulamak üzere özel seçilmiştir. Zira şair "Bir Başka Tepeden" derken aslında her noktadan şehrin aynı görüntüyü ve güzelliği ruhunda yaşattığını ifade etmek ister. Böylece daha şiirin en başında bakılan noktayı ve süjenin varlığını ortaya koyan şair, sonrasında karşısındaki nesnesini işaret eder. Bu da estetik değer taşıyan bir obje olarak İstanbul şehridir:

"Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!" (Beyatlı, 2015: 12).

Böylece tepeden İstanbul'a doğru bir bakışın olduğu şiirde süjenin nesnesine hitabı da estetik tavrının bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Şehre seslenirken "ey İstanbul!" demek yerine "azîz İstanbul!" demeyi tercih eden şairin gözüne, manzarayı tepeden, belli bir yükseklikten kuşbakışı seyretmesine rağmen, yine şehir yüce ve heybetli görünür. Burada şair şehre "azîz" sıfatını vererek aynı zamanda ona olan hürmetini ve manzaradan dolayı duyduğu heyecanını da sergiler. Şair, objesini belirttikten sonra İstanbul'un kendisini etkileyen niteliklerini sıralamak suretiyle bu estetik iletişimin ayrıntılarını dikkatlere sunar. Burası şair açısından gezilip görüldüğünde hiçbir sevilmeyecek yeri olmayan, insanın gönlünü mest eden, ona huzur sunan bir şehirdir. Şiirinde Yahya Kemâl yüksek bir yerden İstanbul'u temâşa ederken aslında bu şehri kendi iç dünyasında yeniden anlamlandırır. Zaten, "estetik tavırdan, ayrıca bir anlam arayışı vardır. Yani, estetik nesne bir yandan da düşünülen, temaşa edilen bir objedir." (Cevizci, 1999: 318). Şair, İstanbul'un estetik varlığı karşısında heyecanlanır ve tabîî, tarihî, millî, kültürel vb. değerleriyle ve yaşanmışlıklarıyla bu şehir onun için eserini oluşturacak bir esin kaynağı olur. Bu açıdan Yahya Kemâl'in şiirinde İstanbul'a dair algısını, estetik hazzını anlatma çaba ve emeğini görürüz. Dolayısıyla şiir de bu çabanın ürünü olarak estetik tasarım hâlinde, estetik bir formda karşımıza çıkar.

Ahmet Hamdi Tanpınar (2000: 351), Yahya Kemâl için "O, yaşanan bir medeniyeti hazır çerçevesinden değil, bir ferdiyetin adesesinden, bir dâüssılaya benzeyen sevgiden ve bir tefekkürün arasından İstanbul'u gördü ve teganni etti. Belki daha ileri gitti; bu şehrin güzelliklerinde sanatının nizamını aradı." demektedir. Dolayısıyla bu şiirinde onun İstanbul algısıyla estetik algısı bütünleşmiştir. Şair hissiyatını uyum ve ahenk içinde sunarak şiir estetiğini kurar. Diğer şehirlerle İstanbul'u mukayese ederek de şehrin sahip olduğu estetik değerini takdim eder. Sanatçının gözünde diğer şehirler bir yana İstanbul bir yanadır. Çünkü bu

şehir ona göre, efsunlu güzellikleriyle kendisini temâşa edenleri büyüleme niteliğine sahiptir. Burada şair, süslü, parlayan şehirlerin görüntüsüne karşılık, İstanbul'un onların görüntüsünün ötesindeki büyüleyici manzarasına dikkat çeker:

“Nice revnaklı şehirler görülür dünyâda,

Lâkin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.” (Beyatlı, 2015: 12).

Şehrin şairde uyandırdığı izlenimler onun rüya gibi, hayran edici, efsunlu bir şehir olduğu yönündedir. Şair bu noktada doğrudan şiirin içinde estetik yargısını da ortaya koyar. Ona göre İstanbul'un “sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer”dir. Yine bu şehirde yaşayan “en hoş ve en uzun rüyada” yaşamış gibidir. Hatta, gerçekten “Yaşanmaya değer bir hâlde yaşadım.” diyebilmek için de bu şehirde ölene kadar ömür geçirmek gerekir. Şiirin ilk dörtlüğünün son mısrasında ve ikinci dörtlüğünün son iki mısrasında bu estetik yargılar açıkça şöyle vurgulanır:

“Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.” (Beyatlı, 2015: 12).

“Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rü'yâda

Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.” (Beyatlı, 2015: 12).

Bu şekilde, Yahya Kemâl, şiirinde İstanbul'da yaşamının yanında bu şehrin bağrında bir mezarlıkta yatmayı bile bir lütuf olarak görür. Böylece nesnesine yönelik olumlu estetik iletişimini okurla paylaşmak üzere şiire döker. Dolayısıyla somut bir yapı olarak ortaya çıkan şiir, okurla estetik iletişim kuracak estetik bir tasarıma dönüşür. Bundan sonra artık obje olarak sunulan eser karşısında okur bir süjedir. Zira, “okura göre şiir bir nesnedir, şairin öznellik damgasını taşıyan bir nesnedir.” (İnce, 2011: 99). Dolayısıyla bu aşamadaki estetik iletişim de eserle okur arasında gerçekleşir:

Tablo: Estetik İletişim Aşamaları

<i>İlk Aşama</i>	<i>İkinci Aşama</i>	<i>Son Aşama</i>
Eserin Oluşum Aşamasında Estetik İletişim	Estetik Tasarım	Yeniden Estetik İletişim
Süje (Şair)-Nesne (İstanbul)	Edebî Eser	Nesne (Eser)- Süje (Okur)

Şair şiirine konu olan nesnesiyle ilgili çağrışımlarından sonra, bunu şiir hâlinde, estetik tavrıyla en uyumlu şekilde sunacak yolları arayışa yönelir. Çünkü, “sanatçının yapıtını oluşturma çabası gerçek anlamda bir serüvendir. Sanatçı esin anından başlayarak değişik süreçler boyunca yapıtını oluşturur, bir başka deyişle değişik ara süreçlerden geçerek sona doğru ilerler. Böylece olasının alanından olanın alanına doğru sürekli bir geçiş vardır.” (Timuçin, 2009: 49-50). Bundan sonra “estetik değer taşıyıcısı, estetik objedir, sanat yapıtıdır.” (Tunalı, 2016: 157). Bu sebeple sanatçı edindiği duyguyu iç dünyasında geliştirerek şiirinde takdim eder. Bu süreci başarılı bir şekilde gerçekleştirir. Zira, “estetik ölçüye vurulan, yapıtın değeridir, onun aynı duyguyu başkalarına da algılatma gücüdür.” (Doğan, 1975: 26).

Dolayısıyla sanatçı da algısını okurun algılamasına yönelik çaba göstererek estetik boyuta getirir. Böylece, biçim ve içerik kaynaşması sağlanır. Yahya Kemâl Beyatlı da intiba ve hislerini çok güçlü bir şekilde yansıtır. Bunu onun şiirindeki estetik tasarımda görmek mümkündür. Şair iç dünyasında oluşan estetik algıyı şiirleştirir.

1. 2. Şiirde Estetik Tasarım ve Estetik İşlev

Estetik iletişimden sonra bunun okura iletilmesi süreci, dolayısıyla estetik tasarım ve işlev süreci başlar. Zira, “şiir yazılmadan önce henüz var olmuş sayılmaz; yazılırken oluşur şiir. Bir kez de okurun imgeleminde ve zihninde. Şiirin nesnesi yazılırken oluşur.”(İnce, 2011: 136). Şair şiirsel form vasıtasıyla dikkatini yönelttiği nesnesini, anlam yüklenen ses ve imgeler aracılığıyla sunar. Yahya Kemâl'in “Bir Başka Tepeden” adlı şiirinde de onun İstanbul manzarasına karşı duyarlılığı şekillendirir eserini.

İki dörtlük hâlinde kaleme alınan şiirde aruz ölçüsüne (Feilâtün [fâilâtün] feilâtün feilâtün feilün [fa'lün]) bağlı olarak ahengin sağlandığı ve yine dış ritmin tam kâfiyelerle (İstanbul/kurul, yer/değer, yaratan/yatan, dünya/rüya) desteklendiği görülür. Bunun yanında ses tekrarlarıyla da metinde Yahya Kemâl'in halis şiirde ileri sürdüğü “derunî ahenk” yakalanır. Zira, şiiri “musikiden başka türlü bir musiki” olarak nitelendiren Yahya Kemâl'e göre, “Şiirde nefes ve ses iki esaslı unsurdur: Mısranın ayakları yerden kopmazsa ve uçmazsa, yahut da ister en hafif perdeden olsun, ister İsrail'in Sur'u kadar olsun, kulağı bir ses gibi doldurmazsa hâlis şiir değildir.” (Kabaklı, 2008: 504). Dolayısıyla buna itina gösteren şairin de “Bir Başka Tepeden” adlı şiirinde seslerin fonetik değerinden özellikle faydalanması dikkat çeker. Bu noktada sanatçı “s” ve “n” aliterasyonu baskın bir şekilde kullanılır ve bu seslerin varlığıyla aynı zamanda İstanbul'a hitap etmek için kullandığı “sen” ifâdesini pekiştirir. Şiirdeki şehirle ilgili huzur ortamına uygun şekilde “m, n, l” sesleriyle de eserinde yumuşak bir edâ ve selis bir akışı yakalar. Yine, şair seslerin uyumunun yanında bu uyuma bağlı olarak derece derece mekân ve insan ilişkisini sunarken iç kâfiyeden de faydalanır:

“Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.” (Beyatlı, 2015: 12).

Şair ritim ile kendisinde oluşan estetik algıyı sezdirir. Zaten, biçimbilimcilerden O. Brik'e göre, “ritim, özel biçimde sunulmuş harekettir.”(Todorov, 2016: 136). Şair, “sende” kelimesindeki “s” sesinin sağladığı fonetik uyum ile burada kullandığı bulunma hâli eki “-de”ye arka arkaya baskılayıcı bir şekilde yer verip “ritmik vurgu” yaparak mekânla ruhunun kaynaşmasını, âdeta bütünleşmesini de ima eder. Yine “s” sesiyle metnin içinde geçen “sevmek” ve “İstanbul” kelimeleri de çağrıştırlır. Zaten, “ ritimler, yaşamla bilinç arasında güçlü duygu-düşünce ileticileri” olurlar. (Timuçin, 2009: 60). Böylece hem seçilen kelimeler hem de seçilen sesler arasındaki uyum sayesinde mânâ ve biçimin şiirde birbirini tamamladığı görülür. Şair uzun yıllar yaşadığı şehirle olan bağını dile getirdiği “Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.” (Beyatlı, 2015: 12) mısrasında, arka arkaya yer verdiği ince seslerden olan “e” ve “i” asonanslarının armonisiyle ve yine birbiriyle uyumlu kelimelerin sıralanışıyla bir nevi ruhuyla mekân arasındaki uyumu, şehre dair ince ve zarif algısını pekiştirerek ortaya koyar. Dolayısıyla şair, seçtiği seslere de anlam yükleyip seslerin çağrışım gücünden faydalanarak ses akışıyla belli bir duygu değeri sağlar. Bu mekânla geçmişten ana uzanan kadim dostluğunu, yaşanmışlıkları güçlü bir lirizmle hissettirir. Okuru sesin büyüyle sararak estetik algısını duyumsatır.

Bir tepeden şehre bakan öznenin gözünden şehrin sunumunun yapıldığı şiirde sıkça yer verilen “s” sesi sanki okura ılık bir rüzgârın varlığını ve fısıltısını hissettirir. Yine, şiirde yoğun bir şekilde yer verilen sürekli sessiz olan “r” aliterasyonu da İstanbul’da yaşamayı “en hoş ve uzun rü’yâda” olmak olarak kabul eden ve bundan büyük bir mutluluk duyan şairin bu şehirde sürekli yaşama arzusunun ve bu konudaki kararlılığının âdeta bir ifâdesi hâline gelir. Aynı zamanda bir şarkı olarak da bestelenen şiirde zaten bu müzikalitenin varlığı yadsınamaz.

Pospelov’un (2005: 58) da belirttiği gibi, “sanatçılar, gerçekliğe karşı kendi heyecansal yaklaşımlarını da onun içinde getirirler. Bu ise gerek sanatsal imgelerdeki tüm ayrıntıların seçiliş ve işlenişle, gerekse öteki biçimleme araçlarıyla, sanatsal sözle, mimik ve jestle, çizgi ve renklerle vb. gerçekleşir. Sanatsal imgeler, ayrıntılardaki heyecansal ifâde gücü ile ayrıcalık taşırlar.” Yahya Kemâl de İstanbul’a olan sevgi ve heyecanını, onun karşısında duyduğu hissiyatını anlatımında hissettirir. Estetik heyecanını seçtiği kelimelerle aksettirir.

Sanatçı, estetik iletişim neticesinde oluşan şiir malzemesini estetik işlevi yerine getirecek şekilde düzenleyip sıralamaya koyar. Bu noktada da göstergelerden faydalanır. Zaten, “göstergeler olmadan algı olamaz. Öznel ve nesnel dünya arasındaki köprüyü de göstergeler kurar.” (Erkman Akerson, 2005: 65). Bu açıdan şiirde İstanbul’a dair olumlu, yüceltici algısını anlatma çaba ve emeğini görürüz. Şair, algısına uygun kelime ve imajlarla sezgilerini görünür kılar. Yahya Kemâl, şiirinde şehri anlatmak için seçtiği “rüya”, “efsun” göstergeleriyle özellikle şehrin büyüleyici bir güzellik arz etmesine ve hayal gibi bir şehir olmasına dikkat çeker. Hislerini sunarken şiirinde ikişer defa tekrarladığı “sevmek”, “yaşamak” ve “ömür” kelimelerinin anlam değerinden de faydalanır. “Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul!” (Beyatlı, 2015: 12) diye seslendiği sırada gönlünü bir tahta benzetirken, şehri de bir sultan olarak nitelendirir. Dolayısıyla İstanbul’un gönlündeki yerini sultan gibi tanımlar bu benzetmeyle. Onu aynı zamanda gönlünde yer edinmiş bir sevgili gibi de sunar burada. Şehre bir misafir gibi “keyfince kurul!” diye seslenirken duygusunu somutlaştırır. Orada yaşayıp yine orada ölmeyi istemesi de şehirle olan güçlü bağını ortaya koyar. Şair, yaşarken şehrin onun ruhunda hüküm sürmesinden keyif aldığı gibi ölünce de yine onun bağrında yatmakla huzur bulacağını dile getirir. Böylece, seçilen göstergelerle estetik iletişim kurulur ve yansıtılır. Zira, “sözcük, göstereni ve gösterileni olan tam bir göstergedir.” (Erkman Akerson, 2005: 102). Bu açıdan Yahya Kemâl’in estetik yaklaşımı sezilir imgelerde.

Yahya Kemâl’in İstanbul’da yaşamayı uzun bir rüya olarak tarif etmesi ve ölünceye kadar orada yaşamak ve oraya gömülmek istemesi, onun İstanbul ile ruhu arasında kurulan bağın ölümsüzlüğünü sergiler. Burada Tevfik Fikret’in “Sis” şiiri ve oradaki İstanbul şehrine dair olumsuz izlenimleri hatırlandığında, “Bir Başka Tepeden” şiirinde seçilen imgeler Yahya Kemâl’in İstanbul şehri ile estetik iletişiminin daha farklı olduğunu ortaya koyar. Her sanatçı eserini kendi iç dünyasından geçirip tertip eder. Dolayısıyla, seçilen şiir nesnesi aynı olsa bile konunun sunuluşu şairden şaire değişebilir. Şair, nefret ve tiksinti ifâde eden kelime ve göstergelerden faydalansaydı bu kelimelerin duygu ve düşünce değeri ve birlikte oluşturdukları anlam evreninde olumsuz bakış açısı hissedilirdi.

Yahya Kemâl’in “sana”, “sensin”, “sende” ifâdelerini tekrar ederek karşısındaki nesnesini işaret ettiği şiirinde, onun İstanbul algısındaki bütün incelikler her ayrıntıda kendisini gösterir. Zaten, “gerçek bir sanat eserinde, her bir renk noktası, her bir ince ayırım, anlamlı ve ifâde yüklüdür.” (Pospelov, 2005: 87). Bu açıdan şiirde gerek ses gerekse kelime uyumuyla manzaranın verdiği huzur hâkimdir. Şair bu manzaranın karşısında hissedip vurgulamak

istediklerini seçtiği kelimelerle dikkatlere sunar ve yine burada İstanbul'un mimarî, tarihî güzelliklerini tek tek saymak yerine şiire has şekilde az sözle çok şeyi işaret edip okura sezdirir. Böylelikle de boşlukları okurun anlamlandırmasını sağlar. Aslında şairin şiirine yerleştirdiği "efsunlu güzellikler" ifadesi onun söz konusu şehre bakışının bir özeti gibidir. Zira, şair "revnaklı şehirler" in karşısına İstanbul'un "efsunlu güzellikler" ini koyarak mukayese yoluyla da estetik algısını pekiştirir. Rahat ve içten bir söyleyişle duygularını okura yansıtır.

Şairin nesnesi karşısında edindiği izlenimden sonra bunun nasıl anlatıldığı okur ile eser arasındaki estetik iletişimin mahiyetini belirler. Şiirin estetik iletişim açısından başarılı olması mühimdir. Aslında "Eğer yazar, bir nesneyi bütünlüğüyle ortaya getirecek ayrıntı ve incelikleri seçmeyi başarabilmişse, ancak o zaman bir edebiyat metni, sanatın gereklerini yerine getirmiş olur." (Pospelov, 2005: 90). Bundan sonra "estetik değer taşıyıcısı, estetik objedir, sanat yapıtıdır." (Tunalı, 2016: 157). Çünkü, estetik değer, estetik objenin ontik yapısında temellenir." (Tunalı, 2016: 157). "Bir Başka Tepeden" adlı şiirde de şairin İstanbul algısındaki incelikler ona karşı beslediği muhabbet ayrıntılarda, imgelerde kendisini belli eder. Estetik sunuşunda bu muhabbeti yansıtan şair, böylece odaklandığı bir obje olan İstanbul karşısındaki yaşadığı anı ve anıyı ölümsüzleştirir.

SONUÇ

İstanbul manzarasına dair şairin intibalarının şiirin esasını teşkil ettiği "Bir Başka Tepeden" adlı şiirde, özne ve nesne arasındaki estetik iletişim ortaya konulur. Yine bu estetik iletişim neticesinde sunulan şiir âlemi de okur ve eser ilişkisi açısından estetik bir işlevi yerine getirir.

Yahya Kemâl, bu şiirinde dikkatini yönelttiği nesnesine dair estetik algısı oluştuktan sonra, izlenimlerini anlam yüklediği ses ve imgeler vasıtasıyla okura sunar. Böylece, şair iç dünyasında oluşan estetik algıyı şiire ustalıkla yerleştirmiş olur.

Ritmi sağlarken vezin ve kâfiyeden faydalanan sanatçı, söyleyişte seslerin uyumuna özellikle önem verir. Şiirde seslerin çağrışım gücünden faydalanılır ve ses akışıyla belli bir duygu değeri sağlanır. Böylece, seçilen kelimelerde hem ses hem de mânâ uyumu kendisini belli eder. Zaten, aynı zamanda bestelenmiş olan şiirin güçlü bir musiki yönü mevcuttur.

Estetik endişe taşıyan şair, hem seçtiği imgeler hem de vezin, kâfiye, aliterasyon ve asonanslarla estetik bir tasarım ortaya koyar. Şair şiirinde şehre dair algısını sergilerken mukayese yoluyla "revnaklı şehirler" in karşısına İstanbul'un "efsunlu güzellikler" ini koyar. Yine, anlamı kuvvetlendirme amacıyla orada yaşamının, ömür sürmenin olduğu gibi ölünce de yine bu şehrin mezarında yatmanın bir lütuf olduğunu ifade eder.

Şiirde belli bir duygu atmosferinin oluşumu açısından "rüya" ile "efsun" ve "sevmek" ile "yaşamak" kelimelerinin anlam değeri belirleyicidir. Zira, bu kelimeler şiirin anahtar kavramları gibidir. Yine şairin şiirde şehre seslenirken yer verdiği "keyfince kurul!" ifadesi onun objesine yaklaşımındaki nezaketinin bir yansıması olurken, bu şehirde yaşamayı "ömre değer" görmesi de onun muhabbetinin bir belirtisi olarak karşımıza çıkar.

Dolayısıyla Yahya Kemâl Beyatlı'nın estetik iletişiminin mahiyetini değerlendirdiğimiz "Bir Başka Tepeden" adlı şiirinde şairin İstanbul'a dair bakış açısının şiirsel bir formda başarılı bir şekilde sunulmasına şahit oluruz. Şiirinde ses unsurunu hâkim kılan ve okuru sesin büyüüsüyle sararak estetik algısını ona duyumsatan şair, böylece izlenimine uygun anlatım tarzını

yakalamıştır. Estetik bir şekilde karşımıza çıkan şiir, şairin İstanbul'a duyduğu yoğun bir muhabbetin ve hürmetin samimi bir şekilde terennümüdür.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif (2009), Şiir Tahlili Teori-Uygulama, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Beyatlı, Yahya Kemâl (2015), Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınevi, İstanbul.
- Cevizci, Ahmet (1999), Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Çetişli, İsmail (2008), Edebiyat Sanatı ve Bilimi, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çetişli, İsmail (2010), Metin Tahlillerine Giriş/1, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Doğan, Mehmet H.(1975), 100 Soruda Estetik, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Erkman Akerson, Fatma(2005), Göstergebilime Giriş, Multilingual, İstanbul.
- İnce, Özdemir (2011), Şiir ve Gerçeklik, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kabaklı Ahmet (2008), Türk Edebiyatı III, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet (2000), Hikâye Tahlilleri, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet(2002), Şiir Tahlilleri, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Mengüşoğlu, Takiyettin (2015), İnsan Felsefesi, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Pospelov, Gennady (2005), Edebiyat Bilimi (Çev: Yılmaz Onay), Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- Sütçü, Özcan Yılmaz (2018), "Felsefe ve Sanat Arasında: Estetik Düşünüm", FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), S. 25, s. 469-485.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2000), Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Timuçin, Afşar(2009), Sorularla Estetik El Kitabı, Bulut Yayınları, İstanbul.
- Todorov Tzvetan(2016), Yazın Kuramı, YKY Yayınları, İstanbul.
- Tunalı, İsmail (2016), Estetik, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ülken, Hilmi Ziya (1958), Felsefeye Giriş, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.